

A TREISPREZECEA ZODIE a lui LUCIAN BLAGA

I. Oprișan, autorul noii exegeze, **Lucian Blaga sub zodia mitului**, Ed. Saeculum I. O., 2015, pornește în investigarea problemei de la premisa că mitul și folclorul sunt coordonate fundamentale ale operei poetului și filosofului de la Lancrăm. De la început, criticul ține să precizeze: “Punctul nostru de vedere – evident contrar majorității lui Lucian Blaga, ce și-au clădit demonstrația pornind de la imaginea poetului dăltuită de el însuși, în acord cu orientările sale din timpul maturității – e că scriitorul nu s-a hrănit, totuși, în copilărie și tinerețe atât de mult cu folclorul precum îi plăcea să mărturisească, că până dincolo de debutul din 1919 el nu s-a întâlnit decât sporadic cu creația populară.” Autorul studiului urmărește etapele contactului scriitorului cu mitul și folclorul, și “*obrazarele*” sub care sunt prezente în opea lui.

Pornind de la datele biografiei intelectual-spirituală a scriitorului, în cap. “Modernism și tradiționalism”, I. Oprișan analizează relația dintre expresionism și mitul și folclorul românesc. Disecarea acestei relații se desfășoară în evantai, de la copilărie (*Hronicul și cântecul vârstelor*) până la ultimile texte literare și filosofice ale scriitorului. Autorul studiului monografic pune accent pe câteva idei care îi vor jalona demersul: “Mintea plină de prospețime a tânărului Blaga, căruia poezia «îi făcea continuu semne», va fi prins de îndată noutatea și avantajele creării sub zodie expresionistă, cu atât mai mult cu cât între configurația sa sufletească și liniile directe ale mișcării existau, cum vom vedea, destule consonanțe.”; “Expresionismul găsea în Blaga un câmp gata arat, ce-și aștepta numai sămânța”; “Semnificativ e însă faptul că, stăruind în hotarul expresionismului, Blaga ajunge, la un moment dat, la o revelație de cea mai mare însemnătate pentru însuși destinul său filosofic și scriitoricesc ulterior: descoperirea modernitatea creației populare, prospețimea și ineditul ei”; “Acest lucru va fi hotărâtor pentru specificul receptării și valorificării artistice a folclorului, pentru însăși nota distinctivă a scrisului său.”; “Punctul de hotar al noii sale direcții îl constituie articolul-program *Revolta fondului nostru nelatin* (1921)”.

Contextul cultural-spiritual și spiritul său interior fac ca Blaga să elaboreze o teorie a tradiționalismului într-un mod complet inedit pentru cultura noastră. Blaga elaborează un tradiționalism metafizic, singura și justa cale de “naționalizare” a creației și una din căile spre realizarea unei “*culturi majore*”.

Odată ridicată schela, istoricul și criticul literar I. Oprișan purcede la construcția edificiului – noul demers exegetic asupra operei lui Lucian Blaga – pus sub semnul zodiei mitului.

Capitolul 2 “Cultura populară în perspectivă filosofică are două subcapitole. Și titlul primului subcapitol (“O filosofie a culturii noastre populare”) indică clar teza ce va fi demonstrată cu argumente peremptorii: “Indiferent care va fi fost căile prin care Lucian Blaga a ajuns la folclor, rămâne neîndoielnic că el este scriitorul român care a teoretizat cel mai mult pe tema valorificării artistice a creației populare; scriitorul

care și-a format poate cea mai înaltă și cea mai completă concepție asupra produselor populare, asupra ființei noastre etnice; scriitorul și filosoful care a ridicat coordonatele spiritualității noastre în câmpul filosofiei culturii, plasând astfel cultura populară românească în zona referințelor internaționale.”

Subcapitolul doi, “Critica filosofiei lui Lucian Blaga (în timpul vieții)”, îl considerăm deosebit de important și oportun pentru că *îl pune la punct* pe sociologul și etnograful Henri H. Stahl total opac (invidios și chiar răuvoitor) la ideile autorului *Trilogiei culturii*. Lucian Blaga și Henri H. Stahl sunt incompatibili din toate punctele de vedere. În poziționarea critică față de opera lui Blaga, H. H. Stahl amestecă merele cu perele, iar când vrea să fie și subtil în demersul său “critic” nu depășește vârsta bacalaureatului. În analiza cazului, I. Opreșan este obiectiv, nu depășește litera textului. Având în vedere și spiritul lui, istoricul și criticul literar putea fi ceva mai aspru în părerile sale privitoare la opiniile sociologului și etnografului H. H. Stahl. O astfel de opoziție față de opera filosofică a lui Blaga a mai existat în timpul vieții autorului lucrării *Religie și Spirit*, care mai e comentată într-un mod de parcă ar fi un tabu.

În capitolele 3 – 6, 9, 12, 13 – titlurile lor sunt elocvente – sunt identificate și analizate “*chipurile*” sub care sunt prezente elementele mitice și folclorice în opera scriitorului și filosofului de la Lancrem. Prin analizele din capitolul 6 (“Fabulosul superstițios”), dar și prin alte pasaje din studiu, printre altele, se dă un răspuns celor care calificau cele două proze scrise de Blaga în ultimi ani de creație doar niște pagini memorialistice, contestându-le valoarea literară: *Hronicul și cântecul vârstelor* și *Luntrea lui Caron* sunt **opere literare**. Totdeauna criticul pune în paranteze drepte titlul *Luntrea lui Caron*, sugerând ideea că ar fi corect ca noile ediții ale romanului să poartă titlul original, scris de Blaga pe manuscris: “Robie pământescă, robie cerească”, iar ca subtitlu pe cel dat de RITL la sugestia lui Mircea Zăciu. Ne alăturăm întru totul lui I. Opreșan.

Spre deosebire de alte abordări ale temei, I. Opreșan nu se oprește doar la poezie, el lărgeste aria de investigație dând, spre exemplu, pagini excelente despre ecurile mitului și folclorului în dramaturgia blagiană.

În capitolele “Structuri poetice populare”; “Motive de inspirație folclorică”; “Bestiarul fabulos”, pe lângă ce indică titlul, este pus în evidență caracterul *catalitic* al relației scriitorului și filosofului cu mitul și folclorul.

O mențiune aparte merită capitolul 13, “O viziune a lumii în «duhul eresului»”, pentru faptul că întâia oară este analizată seria de “virtuale metafizice propusă de Leonte Pătrașcu în capitolul XIX al cărții [*Luntrea lui Caron*], scriere ce poartă titlul: *Minciunile lui Dumnezeu (Basmе metafizice sau O viziune a lumii în duhul eresului)*”. Cele 11 “basmе metafizice” au fost gândite într-o ordine “cronologică a posibilităților lor de ivire [...] «pe portativele unei istorii (a gândirii românești) care n-a avut loc, dar ar fi putut să aibă loc»”. Și mai zice poetul Axente Creangă – fratele *geamăn* al filosofului Leonte Pătrașcu – naratorul din roman că fiecare din cele 11 nuclee mitologico-metafizice “vrea să țină loc de lume și taină. Și fieștecare răspunde în felul său dorului omenesc de ancorare în absolut.”

Cităm din comentariul lui I. Opreșan: “Din cele 11 proiecte metafizice doar cinci sunt create «în duhul eresului»: *Fârtate și Nefârtate* (2); *Isus Pământul* (3); *Luminismul moral* (5); *Cuvintele originale* (8) și *Marele Orb* (10); trei utilizează doar simboluri din arsenalul mitico-legendar: *Stratul mumelor* (1); *Inorogul* (4); *Patrie și înviere* (6); unul este un eseu despre lupta lui «Samoil» Clain cu cuvintele abstracte: *Începutul și temei* (7); iar două sunt creații filosofico-mitice absolut personale, de mare frumusețe: *Metamorfoza* (9) și *Materia magică* (11).”

Citind respectivele pagini din roman, nu știi ce să apreciezi mai întâi, fulgerele metafizice ce luminează “basmelor” sau frumusețea lor literar-poetică.

Lucian Blaga este primul la noi care pune, teoretic și practic, în relație proverbul (creație a *culturii minore*) cu aforismul (creație a *culturii majore*). Acest aspect constituie subiectul capitolului “Proverbul și aforismul” din cartea despre care facem aici vorbire.

Istoricului și conținutului *Antologiei de cântece populare* face obiectul capitolului “O antologie de capodopere”. Sub forma din 1954, nedefinitivată (Blaga a lucrat la antologie până la sfârșitul vieții), antologia a fost publicată în 1966 de G. Ivașcu.

Pornind de la *Elogiul satului românesc*, discursul de recepție rostit de Blaga la primirea în rândul nemuritorilor, și de la alte texte ale scriitorului, I. Opreșan adună, în capitolul 18 al cărții sale, într-un tot ideile, sugestiile și proiectele lui Blaga pentru o cultură națională.

După fireștile “Concluzii”, studiul monografic completat cu “Addenda 1”, în care, în premieră este comentat cuvântul regelui Carol al II-lea al României, care a dorit în mod expres să participe la ședința solemnă a Academiei când Blaga a fost ales membru. Regele se adresează în primul rând noului academician. “Regele subscrie la ideile lui Blaga din discursul de recepție la Academie”, concluzionează I. Opreșan.

“Addenda 2” reia textul publicat inițial ca prefață la volumul “I. Opreșan, *Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate*, Ed. Minerva, București, 1996”.

După lectura cărții, ne permitem ca prezentarea ei s-o încheiem cu câteva concluzii.

Cu toată circumscrierea riguroasă a temei de cercetat, cartea lui I. Opreșan este complexă și profundă în idei, observații, ipoteze. În corul exegezei blagiene din ultimi ani (Lăcrămioara Solomon, *Poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga*, Ed. Institutului European, Iași, 2008; Cristina Călin, *Metafora luminii în creația lui Lucian Blaga*, Ed. Aula, Brașov, 2008; Luminița Cebotari, *Fenomenul expresiunist în teatrul blagian*, Ed. DaciaXXI, Cluj, 2010; ... sunt doar trei exemple), chiar ținând seama de specificul temei și implicit de metodologia folosită, cartea lui I. Opreșan, de departe, se impune, dincolo de subiect, prin originalitate.

Spre deosebire de mai vechile sau mai noile cercetări ale temei, care n-au trecut dincolo de inventarul descriptiv, studiul monografic al lui I. Opreșan este cu adevărat o contribuție.

Cunoscător temeinic al operei blagiene, criticul nu se lasă copleșit de uriașa personalitate a autorului Trilogiilor, el se mișcă fără complexe și proaspăt prin opera poetului și filosofului de la Lancrăm lansând idei și sugestii noi. Să amintim, spre exemplu, paginile despre dramaturgia, lirica erotică a scriitorului sau acele pasaje despre natura și funcționalitatea elementului biblic în opera blagiană.

Prin lucrarea sa, istoricul și criticul literar I. Opreșan argumentează încă o dată, în mod irefutabil, că Lucian Blaga simte, gândește și creează în spirit mitic-metafizic. În fine, un cuvânt de apreciere merită ținuta tipografică (bănuiesc că se datorează autorului) a cărții, o ținută frumoasă și elegantă, pe măsura personalității poetului și filosofului Lucian Blaga.

Mediaș, septembrie, 2016

Ionel POPA